

Multidisipliner Araştırmalarda, Patoloji Özelinde Edilgen Rolün Sıkıntıları*

Dr. Beyhan Demirhan**, Dr. Yücel Güngen**

ÖZET

AMAÇ: Patoloji dışındaki bilim dallarınca planlanan, yürütülen ve kaleme alınan çalışmalarda patoloğların sorunlarını dile getirmek, çözüm önerilerini aramak ve tartışma ortamı yaratmak.

SORUNLAR

a) Olgu sunumlarında; izin alınmaksızın yayına patoloğun adının konulması veya konulmaması,

b) Deneysel araştırmalarda; araştırma için gerekli laboratuvar yöntemlerinin uygulanabilirliğini kontrol edilmeksizin çalışmaya başlanması, patoloğun teknisyen gibi kullanılmak istenmesi,

c) Klinik araştırmalarda; patoloji raporundaki makroskopik-mikroskopik bulguların izin alınmaksızın kullanılması sorunların bir kısmını oluşturmaktadır.

d) Ayrıca her üç çalışma için de yazar sıralaması sorun olmaktadır.

ÖNERİLER

a) Konu ile ilgili kanun ve bilim kamuoyuna yaptırımı olabilecek kuralların uygulamaya konulması (Fikir ve sanat eserleri kanunu, uluslar arası tıbbi dergi editörleri kurulu gibi)

b) Araştırmaların planlanması evresinde patoloji bölümünün yazılı onayının alınmasını zorunlu kılmak,

c) Yayınlarda yazar sıralamasının başlangıçta belirlenmesini istemek,

d) Yazarlar arasında patoloğun da yer almasının gerektiğini düşündüğümüz basılı yazılar için editöre mektup yazmak olabilir.

SONUÇ

Bu konu, bilimle uğraşanların birbirlerine karşı tutum ve davranışları çerçevesinde bilim etiği ile ilişkili gözükmektedir. Sorunlarımızın azalabilmesi için uygulanabilir, somut çözüm yolları bulmak gerekmektedir. Değişik tartışma ortamları yaratarak en uygun formüller geliştirilebilir.

Anahtar kelimeler: multidisipliner araştırmalar, etik, patoloji

GİRİŞ

Günümüzde bilimsel araştırmaların çoğu birden fazla disiplinin katkısını gerektirmektedir. Bu nedenle patoloji bölümüne her geçen gün artan sayıda ve çeşitte araştırma projesi

* Bu çalışma 11 Şubat 1999 tarihinde Ankara Üniversitesi Deontoloji Anabilim dalının "Tıbbi etik Sorun Tartışma Dizisi" içinde ve XIV. Ulusal Patoloji Kongresinde poster olarak sunulmuştur.

** Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Anabilim Dalı, Ankara

SUMMARY

Constraints of the passive role within the pathology in the multidisciplinary researches

AIM : To express the pathologists' problems in the studies that are designed, performed and written by other disciplines, to propose solutions to these problems and to create a discussion environment.

PROBLEMS

a) In the case reports; without any permission, mentioning or not mentioning the name of the pathologist.

b) In the experimental studies; without controlling the viability of the necessary laboratory methods for the research commencing the study, regarding pathologists as technicians.

c) In the clinical studies; without any permission, the use of macroscopical- microscopical findings in the reports.

d) Order of the authors is a common problem that occurs in all three study types.

SUGGESTIONS

a) To implement the related laws and those rules that could enforce the scientific society, (e. g. International medical journal editorial council)

b) To make compulsory to be permitted by the related pathology department in the planning stage of the research,

c) To require the identification of the order of the authors at the beginning,

CONCLUSION

This topic seems to be related to the scientific in the framework of scientists' approach and behaviour each other. Viable solutions are needed to reduce the number of the problems.

Most proper formulations should be developed through various discussions.

Keywords: multidisciplinary researches, ethics,

gelmektedir. Patoloji bölümlerini her geçen gün artan sayıda ve çeşitte araştırma projesi gelmektedir. Patoloji bölümünden çalışmayı yapabilmek için az veya çok, hem işgücü hem de bilimsel entelektüel katılım katkı istenmekte ve beklenmektedir. Bu araştırmaların yürütülmesi ve yayımlanması aşamalarında çeşitli etik sorunlarla karşılaşmaktadır.

Bu çalışmada, patoloji bölümü dışındaki bilim dallarınca planlanan, başlatılan, yürütülen ve kaleme alınan çalışmalarda patoloğların sorunlarını dile getirmek, çözüm önerileri aramak

ve tartışma ortamının yaratılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM:

Öncelikle konunun araştırma etiği ile ilgisi araştırılmıştır. Sorunların diğer disiplinlerce, sorun olarak algılanabilmesi için patolojinin tanımı, işlevi ve çalışma yöntemleri açıklanmıştır. Araştırmalar; olgu sunumları, deneysel çalışmalar ve retrospektif prospektif klinik çalışmalar olmak üzere üç ana grupta ele alınmıştır. Bu gruplara özel veya hepsi için geçerli sorunlar çalışmacıların kişisel deneyimleri doğrultusunda maddeler halinde dile getirilmiştir. Sonraki aşamada ise bu sorunlara kişisel yaklaşımlar ve çözüm önerileri sunulmuştur.

ARAŞTIRMA ETİĞİ İLE İLİŞKİ:

Araştırma etiği, bilimsel araştırma sürecinde ortaya çıkan değer sorunlarının çözülmesinde bilim toplumunun vicdanını (iç duyarlılığını) gösteren bir olgu olarak tanımlanmaktadır (1). Bilim etiğine konu olan değer sorunları bir araştırmacı tarafından on ana başlık altında ele alınmıştır (2). Bu değer sorunlarından;

- a) bilimle uğraşanların birbirlerine karşı tutum ve davranışları,
- b) araştırma yazarının kimin olacağı, sıralamanın nasıl olması gerektiği,
- c) araştırmaya yardım edenlerin araştırma raporundaki yeri,
- d) başkalarının araştırmalarına kısmen de olsa sahip çıkılıp çıkmayacağı maddeleri konumuzla doğrudan ilişkili gözükmektedir.

PATOLOJİ TANIMI VE İŞLEVİ:

Patoloji, moleküler, mikrobiyolojik, immünolojik ve morfolojik teknikleri kullanarak hastalıkların semptom ve bulgularının nedenlerini açıklamaya çalışır (3). Temel bilimlerle klinik disiplinler arası köprüdür. Hastaların klinik takibi ve tedavisini belirlemek için gerekli bir danışma (konsültasyon) merkezidir. Patolog, danışılan olguya tüm mesleki bilgi ve tecrübelerini kullanarak önce analiz sonra sentez yoluyla yorum getirir. Sonuç, patoloğun bilimsel ürünüdür (eseridir).

SORUNLAR:

- 1- Olgu sunumlarında;
 - 1a) olgunun yayımı için izin alınmaması,
 - 1b) izin alınmaksızın patologun adının yayıma konulması veya konulmaması,
 - 1c) olgu ile ilişkisi olmayan bir başka patologtan, ki bu çoğunlukla araştırma görevlisi olmakta, makroskopik veya mikroskopik fotoğrafların istenmesi, olguyu rapor edenin değil de fotoğrafları çekenin adının yayına konulması,
 - 1d) hasta aracılığı ile konsültasyon amacıyla isteniyormuşçasına preparatların alınıp başka bir merkezde fotoğrafların çektilmesidir.

2- Deneysel araştırmalarla;

2a) deneysel araştırma materyallerini patoloji bölümünün zaten kabul etmek zorunda olduğu, bu nedenle önceden materyallerle ilgili bilgilendirmenin gerekmediği şeklinde inanışların olması,

2b) her patoloğun deney hayvanlarının histolojisini bilmekle yükümlü sayılması,

2c) araştırmaya başlamadan önce patoloğa ayrıntılı bilgi, bilimsel yayın, yöntem hakkında döküman verilmemesi, çalışmanın gerekliliğine patoloğun inandırılmaması, yani patoloğun motivasyonunun sağlanamaması,

2d) araştırma için gerekli patoloji laboratuvar yöntemlerinin uygulanabilirliğini kontrol etmeksizin çalışmaya başlanması,

2e) çalışmanın en son aşamasında patoloğa başvurulması,

2f) patolojik değerlendirme kriterlerinin dikte ettirilmeye çalışılması,

2g) özeti önceden yazıp hipotezi sanal olarak doğrulayıp, patoloğun yönlendirilmeye çalışılması olarak maddelenebilir.

Tüm bu sorunların temelinde klinisyenlerin patoloğu teknisyen olarak kullanmak istemesi yatmaktadır.

3 - Klinik araştırmalarda;

3a) Retrospektif veya prospektif olarak bir konudaki olguların makroskopik veya mikroskopik tanımlarının izin alınmasızın yayımlanması,

3b) Editör uyarısı olduğunda yayına patolog adının konulması, gerekli fotoğrafların istenmesidir.

Tüm bu araştırmalarda; yazarlar arasında yer almak ve yazar sıralamasında en önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı kliniklerde, önce kendi kliniğinde olan, çalışmaya katılsın veya katılmasın, tüm öğretim elemanlarının adlarını yazmak sonrada olabileceğince az sayıda patolog adı yazmak gibi bir gelenek sürdürülmektedir,

Patologun teknisyen olarak kullanılması sonucunda, yayım aşamasında sözel veya yazılı olarak teşekkür edilmesi yeterli sayılmaktadır.

ÖNERİLER:

1- En değerli çalışmaların kendimizin düşünüp, planlayıp, yürüttüğümüz ve kaleme aldığımız çalışmaların olduğunu bilmek; konuyu soğukkanlılıkla ele almamızı yardım edecektir.

2- Klinisyenlerin, araştırmanın planlanması aşamasında patoloji bölümünün yazılı olarak onayını almalarını zorunlu kılmak. Bu konuda anabilim dalımızca hazırlanmış ve yürürlükte olan basılı bir form kullanılmaktadır (Form 1).

3- Bu form aracılığı ile yazarlar ve sıralaması araştırmanın başında belirlenmiş olacaktır.

4- Yine form aracılığı ile patoloji bölümünden istenen katkı net olarak ortaya konacaktır.

5- Araştırmanın esinlendiği kaynak çalışmaların özeti veya kendisinin kopyasının alınması sağlanmalıdır.

6- Fakülte yönetimimin multidisipliner araştırmalarla ilgili yaptırımlarından yararlanılabilir. Fakültemizce kullanılan basılı form (Form 2) uygulanabilir olup sorunların bir kısmını

ortadan kaldırmaktır.

7- Yazarlar arasında patoloğun da yer almasının gerektiğini düşündüğümüz basılı yayınlar için (kendimizle ilgili olmayanlar dahil) editöre mektup yazılabilir.

8- Hakem olarak incelediğimiz yazılarda, patolojik değerlendirme ile ilgili, patoloğun aktif katılımını gerektiren yorumlar yapılabilir.

9- Dergi editörlerinin hakemlere gönderdiği yazı değerlendirme formlarında, yazıda yer alan disiplinlerin adlarının belirtilmesi istenebilir. (Üroloji, Patoloji, Mikrobiyoloji gibi.)

10- Tıbbi yazılarda yazarlık ile ilgili düzenlemeleri yapan uluslararası tıbbi dergi editörlüğü kurulu kararlarının (4, 5) yaptırımından yararlanılabilir. Bu kurulun saptamaları arasında özetle; bir çalışmada yazarlık hakkı a) çalışmanın düşünülmesi, tasarımı ya da verilerin incelenmesi ve yorumlanması, b) makalenin kaleme alınması veya içeriğindeki önemli bilgilerin eleştirel olarak yeniden gözden geçirilmesi, c) yayın için son düzenlemelerin yapılması ile mümkün olmaktadır. Ayrıca bir makaledeki ana yorum için gerekli, önemli olan içeriğin her bir parçası çalışmanın yayınlanmasına neden olan

her bir basamak en az bir yazara mal edilebilmelidir. Rutin muayene ve testleri yapmış olmak yazarlığa katılım için yeterli görülmemektedir.

11- Yazarlığın tanımının iyi yapılması önemlidir. Bir makalenin yazarı, verilen araştırma sonuçlarında entelektüel sorumluluğu olan kişi olarak ele alınmaktadır. (6)

12- En son çare olarak bilimsel eserlerin yayımı ile ilgili kanunlardan destek alınabilir. Bu konuda 13. 12. 1951 tarihli resmi gazetede yayınlanan 5846 sayılı fikir ve sanat eserleri kanunu vardır. Bilimsel eserler ayrıntılı olarak ele alınmasa da bu kanuna dayanarak para ve ya hapis cezalarının verildiğini görüyoruz.

Sonuç olarak; bu konu bilimle uğraşanların birbirlerine karşı tutum ve davranışları çerçevesinde bilim etiği ile ilişkili gözük-mektir. Sorunlarımızın azalabilmesi için uygulanabilir, somut çözüm yolları bulmamız gerekmektedir. En uygun formlara değişik tartışma ortamları yaratılarak ulaşılabilir.

TEŞEKKÜR: Bu yazının hazırlanması aşamasında değerli önerileri ve yorumları için Dr. Yaman Örs ve Dr. Ünser Ankan'a teşekkür borçluyuz.

KAYNAKLAR

- 1) Arda B. Tıp araştırmaları açısından bir değerlendirme: araştırma etiği. Sendrom 1992;12:45-48
- 2) Öğür S Bilim etiği. T Klin Tıbbi Etik 1995;2-3:53-58
- 3) Robbins Pathologic basis of disease 5 edition 1994, W. B Saundenders Company
- 4) International committee of medical Journal editors. Uniform require-

- ments for manuscript submitted to biomedical Journals. Ann Intern Med 1982, 96:766-771
- 5) Huth E.J Guidelines on authorship of medical papers. Ann Intern med 1986; 104:269-274.
- 6) Day R.A Bilimsel bir makale nasıl yazılır ve yayınlanır? Tübitak 1996 s:25